

Zondagsschoolboekje

Titel: Jan de Bakker

Auteur: Arli Eddy

Illustrator: G.J. van Overbeek

Uitgever: Bredée, Rotterdam

Druk: 1

Jaar van uitgave: 1925

JAN DE BAKKER
DE PASTOOR VAN ST-JACOBSWOUDE
DE EERSTE MARTELAAR IN NOORD-NEDERLAND
15 SEPTEMBER 1525—15 SEPTEMBER 1925

DOOR

ARLI EDDY

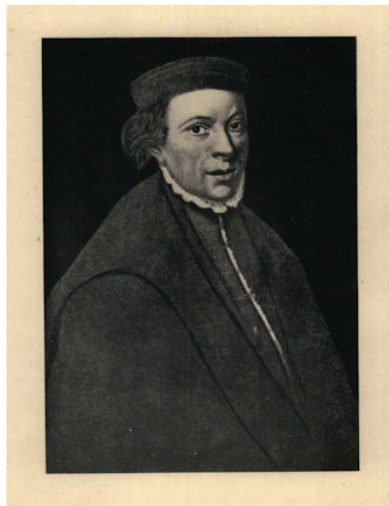
1ste—8ste DUIZENDTAL

Leeftijd: 8—12 jaar.

Gedenkt uen voorga-
geren, die u het woord
Gods gesproken hebben;
en volgt hun geloof na, aan-
schouwende de uitkomst
hunner wandeling.
Hebreë 13:7.

J. M. BREDÉE'S BOEKHANDEL EN UITGEVERS-MIJ.
ROTTERDAM.

JAN DE BAKKER.

Dit is een heel oud verhaal.

Het vertelt van een eerlijk man, die den hemel zocht, en dien hij ook na veel moeite en strijd gevonden heeft.

't Is heel oud dat verhaal, meer dan vier honderd jaar; en die man heeft den schoonen hemel al vóór vele, vele jaren gevonden, terwijl wij dien nog zoeken.

¶ Het verhaal vertelt van vele zorgen en droefheid, van veel moeite en strijd — maar het zal ook vertellen van een schoone overwinning. Die man was de eerste priester in de Nederlanden, die de leer van Luther omhelsde en is de eerste geweest van de tien-duizenden, die in ons Vaderland om het geloof zijn gemarteld.

Het is al lang geleden, dat die geestelijke verbrand is, op den 15en September 1925 is het vierhonderd jaar geleden.

En nu, na vierhonderd jaar denken wij nog aan hem.
Daarom ga ik jullie iets van dien man vertellen.
Wie die man was?
Luister!

HOOFDSTUK I.

IN 'S LEVENS LENTEBLOEI.

Hoog in de heldere, blauwe lucht van een zonnigen nazomerdag van het jaar 1515, zongen de leeuweriken, zóó vol en rein, zóó helder en jubelend, als wilden zij nog eens uit volle borst God danken voor den rijken zegen, dien Hij zoowel hun als den menschen geschonken had.

Terwijl de boomen reeds een roodachtig gouden gloed vertoonden, waren de weilanden nog zoo frisch en donker groen, als in de maand Juni. Roode appelen en goudgele peren hingen tusschen het donkere loover der fruitboomen.

En al prijkten geen zomerbloemen meer in de tuinen, toch zweefden nog de nijvere bijen en blauw-witte vlinders over de vele herfstbloemen, die de weiden kleurden.

Op den stoffigen, kronkelenden zandweg, die van Maarssen naar Utrecht tusschen vreedzame weiden liep, schreed vlug en krachtig een jeugdige, kloek gebouwde wandelaar voorwaarts.

Hij droeg over het donkere, nauw aansluitende, fluweelen wambuis den korten zwarten mantel en op het hoofd de kleine baret der studenten.

Goed geraden mijn lezer. Het is een student van de Sint-Hiëronymusschool te Utrecht. Het frissche, jeugdige gelaat en de heldere, blauwe oogen spraken van een vroolijken, opgewekten geest. In weerwil van zijn jeugd, verried zijn gelaat een hooge mate van scherpzinnigheid, zijn dunne lippen teekenden vastberadenheid en het heldere oog, hoewel mild van uitdrukking, scheen gewoon te zijn alles zorgvuldig gade te slaan, terwijl zijn hoog, gewelfd voorhoofd getuigde van een helder verstand en begaafdheid.

De omgeving is schilderachtig, aan den kant van den weg rijen aardige boerenwoningen en van elk boerenerf blinkt 't geschuurde, geurt 't bloemhout, lachen de vele kleuren van huis en hof.

De zandweg, liep door 't lage land, waar de korenbloem en klapproos tusschen 't koren, de boterbloemen en duizenden andere bloemen in de wei U vriendelijk toelachten. — Ontmoette hem deze of gene, zag hij een landman op den akker arbeiden, dan klonk zijn groet zoo frisch en vroolijk, dat menig oog hem vriendelijk nastaalde. Want de zonnige, bonte wei, waaruit elken morgen de leeuwerik jubelend opstijgt, de tjlpende vogels in 't opgaand geboomte, de vriendelijke boerenwoningen, met haar blauwe luiken en gele koozinnen, 't geestige voetbrugje, verveelden hem nog niet.

Op een plaats, waar uit een zijwaarts gelegen boschje een voetpad op den zandweg uitliep ontmoette hij een anderen wandelaar, die een grooten korf op de schouders droeg.

Pieter Franz. nam een helderwitten doek van den korf.

Hoewel de last zwaar was, ging de man, een vroolijk liedje fluitend, moedig voorwaarts.

„Goeden dag! Meester Fransz!” riep de student verblijd uit.

De toegesprokene, zag hem aan en aanstonds gleed een straal van vreugde over zijn open en eerlijk gelaat.

„Wel, zijt gij het, mijnheer Jan! wat ziet gij er flink en gezond uit,” zei hij op hartelijken toon, terwijl hij de toegestoken hand stevig drukte.

„Ja, ik ben een stuk gegroeid, beste meester, sedert ik als een arme schoolknaap bij herfststorm en winterkou door de straten trok, om voor de huizen der goeide burgerij te zingen om zoo mijn brood op te halen.

„Het is al lang geleden sedert ik u gezien heb, U moet rekenen, als men heele dagen vlijtig studeert dan heeft men, o zoo zelden tijd, om met hen om te gaan, die ons lief en dierbaar zijn. Maar hoe is het u, gedurende al dien tijd gegaan? Zijt gij nog allen gezond, gij en uw vrouw en uw dochter Machteld?”

„Ik dank God, dat ik uw vraag bevestigend mag beantwoorden!” zeide meester Fransz., terwijl hij den korf op den grond zette.

Pieter Fransz. nam een helderwitten doek van den korf en haalde er eenige handen vol blauwe pruimen uit te voorschijn, welke hij den student toereikte met de woorden: — „verkwik u eens aan deze kostelijke Godsgave. Gij ziet er verhit uit. Het zal u goed doen!”

Spel van Sinne” zal gehouden worden. Speelt gij ook mee?”

„Ja, meester Fransz. sprak Jan, het zal wel mooi wezen, ze wekken de belangstelling van het volk op en hebben ook invloed er op. Het is het eenige onderwijs uit de Heilige Schrift, dat het volk ontvangt.”

„Wat zult gij nu weder vertoonen?” sprak Fransz. „Een spel van zinnen op Deuteronomium 18,” sprak Jan. „Het is weer geheel iets nieuws, want wij hebben al vertoond: de boodschap aan Maria; de geboorte van Jezus; de Driekoningen; tafereelen uit het lijden van Jezus en ook één uit het Oude-Testament: Abraham's offerande.”

„Toch,” hernam Fransz., „heb ik iets tegen deze voorstellingen. Ze wijzen wel op de verkeerdheden van Adel en Geestelijkheid en openen met hunne tooneelen de oogen des volks voor de dwalingen onzer Kerk, maar zij kunnen soms zoo hartstochtelijk zijn, dat men zou gaan denken werkelijkheid in plaats van spel te zien. Zoo hoorde ik onlangs van een vriend, die in zijn stad ook zulk een spel had bijgewoond, dat een priester de rol van Judas, den verrader van Jezus, moest vervullen. Hij deed dit zoo natuurlijk, dat men vergat, een gewaanden Judas te zien en hij had het met zijn leven moeten bekopen, indien een medespeler hem niet gered had. Een ander priester vervulde de rol van den Gekruisten Christus en weinig had het gescheeld,

Dankbaar nam de student de welkome gave aan. Daarna tilde Fransz. den korf weder op en den weg vervolgende, zeide hij: „Ik was bij mijn tante te Breukelen, die mij elk jaar ooft ten geschenke geeft, daar wij in onzen tuin geen vruchtboomen hebben.”

De heerlijke kleigronden gaven een afwisseling van boomgaarden en akkers, die dezen weg aangenaamst maakten. Hier en daar zag men nog kleine bosschen van opgaand geboomte met kreupelhout er tusschen en in de verte stak hier en daar een slank torenspitsje boven 't geboomte uit, alleen tot op ongeveer twintig minuten van de stad; daar werd hij aan weerskanten vlak en gaf een vrij uitzicht op de stad.

Zie, daar ligt de stad, met zijn torens, tuinen en huizen, welke zoo vreedzaam uit het donkere groen der boomen uitkomen. De statige Domtoren steekt hoog boven alles uit, 't was of hij als een waarschuwend stem wees in de blauwe lucht, hij zegt ons als 't ware: „Omhoog de harten.”

„Zijt gij naar Maarssen geweest, Jan?” sprak meester Fransz., na een poosje.

„Jawel, antwoordde deze, ik heb voor onzen goeden rector een boodschap bij diens neef gedaan.”

Na eenigen tijd zwijgend voortgegaan te zijn, zeide meester Fransz. tot Jan:

„Zeg Jan, ik heb gehoord, dat er morgen weer door de jongens van de Sint-Hiëronymusschool „een

of men had hem aan het kruishout laten sterven.

Soms kon men de hel zoo fel stoken, dat er brand ontstond en engelen en duivelen in de vlammen omkwamen.”

„Maar dit is verschrikkelijk,” sprak Jan. „Ik heb eens gehoord dat deze godsdienstige spelen al vroeg bekend zijn geweest, ja men meent dat ze na de kruistochten zijn ontstaan.”

Kerkelijke feesten werden door tooneelvoorstellingen opgeluisterd.

Niet alleen op kerkelijke, ook op burgerlijke feesten begon men deze schriftuurlijke spelen. Vaak zag men dan op markten, pleinen, bruggen, hoeken van straten, groepen van personen, die aan de omstanders verschillende tafereelen uit den Bijbel voorstelden.

Eindelijk was het doel van de reis bereikt.

Zij gingen onder het sombere gewelf der poort heen en al pratend gingen zij tot aan de straat, waar zij scheiden moesten.

„Tot wederziens, mijnheer Jan!” weinig vermoedde meester Fransz. dat hij hem nimmer op deze aarde zou terugzien.

Daarna schreed hij naar zijn kleine, in een tuin gelegen, vriendelijke woning. Jan vervolgde zijn weg en was net bij de school gekomen, toen het kloosterklokje de vesper luidde.

De student liet den zwaren klopper op de voorpoort vallen, de broeder-portier opende de deur en Jan

12

ging door den langen kloostergang naar de kapel, om het lof bij te wonen.

**

Maar wie is toch die knappe, flinke welgevormde gestalte met dien weelderigen donkeren haardos en die blauwe, heldere kijkers, die zoo vrijmoedig de wereld inblikten, dien we Jan hoorden noemen? Ik zal het U zeggen.

De student liet den zwaren klopper op de voorpoort vallen.

Het is de zeventienjarige zoon van Jan Dirksz. koster van de kerk te Woerden. Jan de Bakker, zoo wordt hij meestal genoemd, was van aanzienlijke ouders geboren; op jeugdigen leeftijd, als andere jongens van zijn jaren nog onbezorgd leefden, was hij al iets gaan gevoelen van het werkelijke leven.

Reeds op zijn twaalfden jaar zong hij in de Domkerk te Utrecht bij een Hoogmis.

De Domkerk, dit prachtige kunstgewrocht is in-

13

en uitwendig één der schoonste kerken van ons land.

Bij een Hoogmis worden de daarbij vereischte gebeden door de koorknapen die zich op een tribune bevinden, met gezang begeleid en de priester doorgaans tot de hoogere rangen van den geestelijkheid behorende, vertoont zich door twee dienaren bijgestaan, in een kostbaar misgewaad.

Zulk een plechtige mis, met gezang en muziek wordt doorgaans aan het hoogaltaar gehouden.

Het koor van den Dom zong de kerk vol.

Daar is heel wat onderscheid tusschen de Roomsche kathedraal en het Protestantsch bedehuis. Dáár de gekleurde glazen, waardoor het licht getemperd invalt en een warmen gloed legt over vloer en wand, schilderstuk, beeld en muurteekening; de zachte kaarsenschijn op het altaar en de bloemen aan zijn voet; op het zangkoor de menschenstem. Bij ons van dat alles niets.

Jan de Bakker stond bij de priesters in hoog aanzien.

Na drie, korte jaren begon zijn volle, schoone stem te verzwakken, nu wilde hij niet langer meer in de Domkerk zingen, maar daar de Domheeren er niet veel lust in hadden *hem te ontslaan*, kwam er voor eerst niets van.

Doch eindelijk gaven zij toe.

Nu ging hij weer studeeren, want zijn studie had hij voor een poosje verlaten, ja bijna vaarwel gezegd,

14

nu ging hij weer ijverig studeeren, want hij kon uitmuntend leeren en weldra overtrof hij alle zijne medestudenten.

Zijn leeraar was meester Johannes Rhodius, den rector van de Sint-Hiëronymusschool.

Deze school was in 1474 binnen de stad Utrecht opgericht en aan den heiligen Hiëronymus gewijd, en men gaf er den leerlingen een volledige klasieke opleiding. Later is de school een Latijnsche geworden en daaruit is weer de tegenwoordige Universiteit voortgekomen.

De kapel, die bij de school behoorde, werd den 30sten April 1507 gewijd door den te Utrecht gevestigden aartsbisschop. Ze had twee altaren en er behoorde een kerkhof bij, waarop de kloosterbroeders van de Sint-Hiëronymusschool begraven werden. De kapel werd, behalve voor de godsdienstoefeningen der Hiëronymusscholieren, ook gebruikt voor de examens en openbare promoties der leerlingen.

De rector was een beroemd, geleerd en tevens vroom man.

Hij onderwees zijn leerlingen in de geboden der godsvrucht en de ware godsdienst, alsmede in de beginselen van hun aanstaand priesterambt, want velen, waaronder Jan, hadden den geestelijken stand gekozen.

Al spoedig was deze leeraar gehaat en met hem ook zijn leerling Jan de Bakker. Want Jan's oogen waren opengegaan voor de dwalingen der Roomsche kerk.

15

Jan was tot den Heere gegaan, Die zoo noodend zegt: — „Komt allen tot Mij, die vermoeid en belast zijt en Ik zal u rust geven.”

Men beschuldigde den rector dat hij de gevoelens van Luther was toegedaan, want de Evangelische waarheid openbaarde zich reeds. En meester Rhodius reisde bovendien dikwijls naar Duitschland en men kon licht raden, wat hij daar ging doen. Maar lang zou Jan niet meer in Utrecht blijven, want vader Dirksz. maakte zich voor den ondergang van zijn zoon zeer bevreemd, want het vermoeden, dat Jan kettersche denkbeelden koesterde, nam dagelijks toe. Daarom zou hij zijn zoon naar huis halen en dan kon hij met hem het kostersambt waarnemen.

Ja, 't was waar. Jan kon in de Roomsche kerk niet meer zijn, hij had Gods Woord lief en door uit dat Woord te lezen, had hij ook leeren verstaan, dat God Zijn eengeboren Zoon ook voor hem had gegeven tot een Verlosser en Zaligmaker.

Jan was door Hem getrokken uit de duisternis tot Zijn wonderbaar licht.

Neen, de Roomsche eeredienst behaagde hem niet meer.

't Was anders wel mooi in de kapel: bloemen en lichtjes op 't altaar, maar dat is geen godsdienst, 't is vormendienst.

's Morgens, voor dat de lessen begonnen eerst naar de kapel.

De broeder-koster en kerkdienaars waren bezig de

16

waskaarsen aan te steken en ieder fijn, roerloos, geel vlammetje verheugde hem. De heiligen in hun nissen schenen daar verscheiden te zijn in hun laatst gebed.

De kapel vol jongens, eerbiedig volgend 't Heilig Offer — orgelspel en reine knapenzang — een spanning van *leven* hing er in de gewijde ruimte. De gedachten waren vol van de wondere preek, die de pater met zooveel warmte had voorgedragen en die hun jongenshart gepakt had. Onder die preek was het wonderlijk stil in de kapel met ruim zoo jongens, de oogen tintelden — en heel den dag, zelfs onder de lessen blijft die gedachtenspanning gericht naar dit ééne punt: die preek.

Die was ook zoo duidelijk en mooi geweest. En 's avonds bij de vesper!

Door de ongekleurde ramen schoof een geheimzinnig licht in het eenvoudige, maar stemmige kapelletje. Het kwam door de zon, die ter kimme neigde en die rood-gouden scheen.

De kapel was leeg, maar in het koor zongen de knapen hun getijden, en die ééne jongen met zijn blauwe oogen en zijn donkere krullen, zingt wel 't allerbest, zijn prachtige, heldere stem klinkt zoo helder door de andere stemmen heen.

Zij zongen onbekommerd, of daar nog iemand luisteren zou naar hun dagelijksch gezang. Misschien wisten ze zelf niet hoe schoon 't klonk: het deinen van het effen geluid, waarin alle stemmen — op

17

halve kracht — samenstroonden tot één harmonieuze golving van muziek. Over ieder die 't hoorde moest een stille ontroering komen.

Allemaal heerlijke dingen maar . . . maar . . .

Jan had voor den rector een boodschap gedaan in Maarssen. 't Was wel ver, maar een flinke jongen ziet niet op tegen een wandeling van een paar uur.

't Zou morgen wel druk zijn in het oude, mooie Utrecht.

Er zou, zooals we reeds gehoord hebben door de jongens van de Sint-Hiëronymusschool, zooals elk jaar de gewoonte was, weer een openbare samenspraak gegeven worden, ontleend uit den Bijbel.

De Roomsche kerk, welke de menschen het lezen van Gods Woord verbood, wilde op andere manier het eenvoudige volk toch wel de Bijbelsche geschiedenissen en de wonderverhalen van vele Heiligen doen kennen. Daartoe werden op groote feestdagen in- of buiten de kerken toneelstukken opgevoerd, waarin de toeschouwers die geschiedenissen zagen gebeuren.

't Volk zag het graag en nog dagen daarna werd er gepraat over dien onvergetelijken dag . . .

Hoor! het avondklokje luidt bedtijd en de tonen klinken helder op in den stillen avond — tot de witte sterren in de bleek-rose lucht gaan pinkelen.

Jan de Bakker.

2

HOOFDSTUK II.

BEOEFENT DE GODSVRUCHT.

Jan de Bakker leunde met zijn armen op de borstwering van den bemosten wal en keek het lachende landschap in.

Jan de Bakker leunde met zijn armen op de borstwering van den bemosten wal.

't Was nog vroeg in den morgen.

De sterren stonden nog bleek en wonderlijk aan den hemel, wat de aantocht van 't licht beduidde. De dichte dauw, die zwaar neerhing, was koud en deed hem onwillekeurig huiveren.

19

Tot aan den verren gezichtseinder, uren ver in den omtrek, was alles wit, sneeuwwit van dichte nevelagen, een wit, glanzend als 't fijnste dons, een wit dat leefde en zachtjes deinde en waaruit slechts hier en daar zwarte eilandjes, de warme plekjes die den sneeuwdauw deden smelten en de spitsen van verscheidene dorpstorentjes opdoemden.

Beneden hem rees de zon, tintelend van 't warmste zonnerood, dat hij immer had gezien, dansend schijnbaar in lange, lichte nevelwazen.

Onvergetelijk was haar majesteit. Ze scheen uit de aarde geboren, de dagvorstin, zoo zacht kwam ze uit de witte windselen der wereld. Lang duurde deze goddelijke stonde helaas niet. Langzaam, zeer langzaam trokken de nevels op naar de eeuwigheid, wijkende voor de allengs warmer en witter wordende stralen, die eerst de nevels kleurden met den wonderzachten, fluweeligen schijn der roode zon. En de zachte wind die over het veld kwam waaien, hielp haar in dien heerlijken strijd. De bosschen en heuvelruggen in de verte teekenden zich af tegen den horizon en de maan die in den beginne haar zilverige plaat de rijzende zon zoo lieflijk toekeerde en de tooverachtige schoonheid van dezen plechtige morgenstond verhoogde, was bleek en glansloos geworden. Toen straalde de zon vol luister en eindigde haar glorieijken strijd met de vluchtende nevelen in de groote vlakte, om haar lieflijk licht te werpen in der boomtentoppen. En de wind bracht hem toen

spoedig den verschen, welriekenden bloemengeur . . .
't Vruchtbare land rondomme lacht uit de herfst-
bloemen en kleurige gewassen, die frisch en fier zijn
na 't morgenbad.

De mooie, groene weiden steken mooi af bij den
afzienbare gouden halmenzee, die in den nazomer
golft en wiegelt in den zonnegloed.

Langs de wallen stroomt de heldere singelgracht,
gelijk een zilveren band geweven door het kleed van
afwisselende kleurenpracht.

Wat hadden onze voorvaderen die oude verweerde
sterkten, die bemoste wallen en die grijze stadspoort-
ten lief! Ze waren hun dierbaar, omdat ze tot hen
spraken van eeuwen her, van een roemvol verleden
en van een rijke geschiedenis.

Kijk, daar ligt het oude baksteen kerkje met zijn
echt landelijken dorpskerktoren.

Daar staat het eenvoudige Geertekerkje, met haar
kleine, hoge boogramen, dat eens in de Hervormings-
dagen zulk een belangrijke rol zal spelen.

De begroeide pastorie, met dat mooi klimop en
bloemen omkranste raam vormt er een lieflijk deel
van. 't Is dienst, men hoort de stem des geestelijken
uit de gewelfde ruimte klinken.

Hier in de dichte beukenheg die kerk en kerkhof
omsluit jubelt de merel zijn zonnelied . . . Hoe
treft hem de klank van die stem en 't geluid van dat
lied in de gewijde ruimte.

Van den Domtoren droeg de wind volle klokken-

tonen tot hem over en spoedig begonnen ook de
andere torens der stad te luiden.

Het gelui der klokken was overal, in de huizen,
op de pleinen, in de straten, over de omliggende
landen.

Die galmende, statelijke klokken leken het Credo
te vertolken van gansch Utrecht.

Jan de Bakker ook gevoelde de schoone koralen
van de Domklokken en door zijn ziel ruischt het:
„o God, wat is Uwe schepping toch schoon.”

Over den heirweg, die naar de Catharijne poort
leidde, zag hij een lange rij van wagens, voetgangers
en ruiters, die allen tot doel hadden: de oude Bis-
schopsstad. Jan stond nog even te genieten in het
warme zonlicht — het beloofde een schoone dag te
worden! — en kuierde dan langzaam over den wal,
daalde langs een schuin pad naar de poort.

Op het pleintje voor de poort, was het een drukte
en gewoel van belang.

De bewoners van de naburige dorpen spanden
hier hun paarden af en zochten stalling in de buurt,
want de wagens mochten het drukke verkeer in de
nauwe straten niet belemmeren. Men kon aan alles
zien dat het een drukke dag zou worden.

Jan wandelde bedaard 't Vreeburg over en de
Sint-Elizabetstraat in, met den stroom mee. De
taveernen waren reeds geopend en maakten goede
zaken.

Voor het stadhuis, waarlangs Jan moest om in de

school te komen, bereikte het lawaai zijn hoogtepunt.
Hier schreeuwden de kooplui de voortreffelijke kwa-
liteiten hunner waren naar de langzaam voortschui-
vende menigte.

Voor het raadhuis stond een hoog getimmerte,
waaraan werklieden nog bezig waren, in koortsachtige
haast er de laatste hand aanleggend — het was het
tooneel, waarop straks het spel zou worden vertoond,
en groot genoeg voor een 20 of 30 jongelieden. In
wijden kring rond de stellage waren palen geslagen,
waartusschen men bezig was touwen te spannen.

Nog even bleef Jan staan bij een goochelaar die
door de omstanders met open mond bij zijn heksen-
toeren werd gevolgd en stevende dan naar het Hiëro-
nymusplein, waar de school stond.

Om 10 uur 's morgens zou de voorstelling voor
het stadhuis beginnen.

Om half tien 's morgens was het voor het stadhuis
en op de Oude gracht één gedrang van menschen.
De ramen van de omliggende huizen waren dicht
met toeschouwers bezet. Op het bordes van het stad-
huis, was een groot geschilderd stadswapen aan-
gebracht, waarvoor de welgedane gestalten der bur-
gemeesters en schepenen prijken.

Op een kleine verhevenheid zat de geestelijkheid
der stad, waaronder in volle majesteit de Dominica-
nen met hun wit-en-zwart habijt. Het plein was veel-
kleurig als een schilderspalet.

Het tooneel was nu geheel klaar.

Tegen tien uur liet het welluidend carillon van
de fraaie stadhuistoren zijn liefelijk geluid hooren,
welkdra vermengd met het gebel en geklep van de
kapel- en kloosterklokjes, doch spoedig werd alles
overstemd door het statige gelui van den Domtoren;
ten teeken, dat de voorstelling spoedig zou beginnen.

Daar klonken de tonen van muziek, de jongens
van de Hiëronymusschool beschermd door een ven-
del stadssoldaten en omstuwd door een menigte
volks betraden het plein.

Om den oploop des volks, die meestal bij zulke
spelen plaats had, moesten de soldaten met een vendel
der burgerij de scholieren begeleiden van de school
af tot aan de stellage. De schutters werden dan met
een half vat bier voor hun moeite door de stad be-
loond, daarenboven droeg de stad de onkosten van
het maken der stellage enz. Zoo'n vertooning kostte
de stad nog 42 gulden, voor dien tijd een aanzienlijke
som.

De deken en facteur van de Hiëronymusschool
zouden in deftige ambtskleeding de vertooning bij-
wonen. Ook miste men nooit een nar of grappen-
maker, die somtijds al zeer zonderlinge dingen zeide,
elk der sprekers in de rede viel, wanneer hij er zin
in had en die eigenlijk zijn best deed om de toehoor-
ders aan 't lachen te brengen, al was 't stuk ook nog
zoo ernstig. De meeste hoorders gingen dan ook
meer naar den nar, dan om naar het leerzame van
de voordracht te luisteren.

24

De scholieren beklommen de stelling.

Voor deze gelegenheid waren zij verkleed als Oostersche personen, als Israëlieten, Leviëten en Priesters, die allerlei offergereedschap en andere bijbehorende dingen bij zich hadden.

Plotseling vielen alle klokken stil en lieten het gedruisch en geruisch van een wachtende rusteloze volksmassa vrij, tot een gordijn, terzijde van het tooneel opengeschoven werd en eenige trompetters hun scherpe metaaltönen over de hoofden kletterden. Toen opende zich wederom het gordijn en trad een figuur in schitterende kleuren naar voren, die met een luide stem de voorafpraak uitsprak. Hij groette burgemeesters en schepenen, alsmede de geestelijken en elkeen die tegenwoordig was, verzocht aan de moeders hun kinderen stil te houden en leidde voorts het spel bij de toeschouwers in. Als nu nog eenmaal de schelle trompetsignalen hebben geklonken, begint het spel.

Een der Israëlieten komt op 't tooneel en zegt tot de priesters op rijm, dat hij een dier wilde offeren. De priesters vonden dat goed, maar zeiden, dat zij een gedeelte van het offer voor zich moesten houden, dat hun zulks toekwam. De Israëliet wilde dat niet gaarne doen en zoo kwam het tot een berijmd gesprek, waarin dan deze, dan die weder iets te zeggen had en de nar gelegenheid genoeg vond om aan zijn spotzucht te voldoen, terwijl de priesters hun best deden om hun recht uit den Bijbel te bewijzen.

26

Men kon duidelijk merken, dat het er op toegeleigd was, om het volk ook eens uit den Bijbel te bewijzen, hoe groot de macht van de geestelijkheid was en ook dat het geven van biechtpenningen door God bevolen was. Hij sprak tenminste van de gaven, die den priesters toekwamen bij de offerande, de mis en bij het biechten.

Nadat het spel nog eenige uren geduurd heeft en nog tweemaal zich onder spannende aandacht de samenspraak herhaald heeft, zingen de spelers een juichend kerklied, overgenomen door de groote menigte van toeschouwende geloovigen, zoodat het spel eindigt in een machtig zegelied.

De menigte verlaat de Plaats en de boeren zoeken de herbergen op, om iets te eten en dan hun paarden in te spannen, om daarna door de poort de stad te verlaten.

De burgers zoeken hun haardsteden weer op en de soldaten zaten in het voorportaal van het stadhuis bij hun bierkannen.

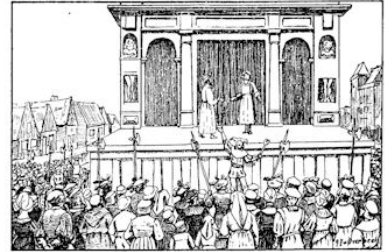
Zachtjes aan neigt de dagvorstin weer ten ondergang.

Van verre klonk een klok.

De weemoedvolle avond zonk over de stad en terwijl de scholieren van de Sint-Hiëronymusschool zich op hun strooleger neder vlieden, praatten ze nog lang over dat mooie spel en dien heerlijken dag.

25

Zoo praatte men geruimen tijd in de openlucht en het volk stond er naar te luisteren. Nu en dan haalde de nar eens een grap uit, onder oorverdoovend geschreeuw en gejuich der toeschouwers of ook wel een teken van goedkeuring gegeven, als er iets gezegd werd, dat aan 't volkje beviel.

Zoo praatte men geruimen tijd in de open lucht.

Tot vers 8 van Deuteronomium 18 gebruikte de priester in het openluchtspel dit hoofdstuk om het recht, dat de priesters op hun inkomsten hadden, te verdedigen en ofschoon dit hoofdstuk veel meer bevat, liet hij het overige ongebruikt, ook de voorstelling van den Messias die in het laatste gedeelte er van voorkomt.

HOOFDSTUK III.

DE REFORMATIE DER 16de EEUW.

„En God zeide:
„Daar zij licht!“ en het licht
verrees hem uit dat Woord.
Op Erfurt's kloosterhof hero-
verdi!“

Eenige jaren waren er, sedert het in het vorige hoofdstuk verhaalde, verlopen. Het is een onrustige tijd, veel is er in de laatste jaren gebeurd; van den jeugdigen Augustijner monnik, van den professor aan de hoogeschool te Wittenberg, Maarten Luther, werd door geheel Europa gesproken.

Die man, zocht den hemel, maar kon hem niet vinden, want hij wandelde den weg, die de menschen hem wezen. Toen was hij droevig en zijn hart bang.

Eens moest hij voor zijn klooster een boodschap gaan doen bij den paus.

Maar toen hij in Rome kwam, voelde hij zich erg ongelukkig en werd boos toen hij zag dat de priesters en andere dienaars van den paus in de kerken met hun eigen godsdienst den spot dreven, ja hij vernam zelfs, dat de paus en diens vrienden gerust allerlei goddeloosheden durfden uitvoeren.

Maar eindelijk zag de man, den toestand waarin de Roomsche Kerk zich bevond.

Die kerk was sedert de regeering van keizer Constantijn in de vierde eeuw, diep vervallen. Vele vormen van heidenschen oorsprong, waren door die kerk aangenomen en aan de menschen verkondigd.

Toch waren er door alle tijden heen, mannen geweest, die tegen al deze dingen den strijd aanboden, maar de Kerk had velen dezer mannen verbrand, want zij luisterden niet meer naar de stem van menschen, maar naar Gods stem, want zij zagen dat die stem sprak uit Gods eigen boek: den Bijbel.

Maarten Luther had zijn dwaalweg verlaten, hij had het goede pad gevonden, want God had het hem zelf gewezen; zijn oogen waren geopend en hij zag zijn zonde en onheiligheid. Toen kwam er in zijn hart weer levenslust, wonderlijke blijdschap in zijn leven en heerlijke moed.

Nu wilde hij wel alle, alle menschen dien weg wijzen naar God.

Het licht des Evangelies zou glansrijk over het Christendom gaan schijnen.

Maar nog iets had er plaats gevonden.

De uitvinding der boekdrukkunst.

Deze kunst was in 1423 door Laurens Jansz., koster der Groote kerk in Haarlem, uitgevonden. Weldra kon men boeken gaan drukken, vroeger moest men alles schrijven en dat was verbazend veel werk, drukken gaat natuurlijk veel vlugger dan schrijven.

Nu kon men ook den Bijbel gaan drukken en verspreiden, want vroeger vond men den geschreven Bijbel slechts in klooster-bibliotheken en een enkele vlijtige monnik las hem daar. In 50 jaar tijds verschenen meer dan 3000 boeken over gods-dienst en wetenschap.

God zegende het werk van Luther. Duizenden bij duizenden kochten en lazen Gods Woord.

Luther dichtte ook het heerlijke lied:

„Een vaste burcht is onze God,
Een toevlucht voor de zijnen;
Al drukt het leed, al dreigt het lot,
Hij doet Zijn hulp verschijnen!
De vijand rukt vast aan
Met opgestoken vaan:
Hij draagt zijn rusting nog
Van gruwel en bedrog,
Maar zal als kaf verdwijnen.“

Doch ook de paus had tot de Hervorming, zonder dat hij het wist, aanleiding gegeven.

Paus Leo X had veel geld noodig om een prachtige kerk te bouwen maar dat bouwen kostte geld, veel geld en hoe moet hij daaraan komen?

De geldkist is haast leeg, men kan den bodem zien. Maar hij bedacht wat, hij zal een aflaat instellen. Zoo gezegd, zoo gedaan. Door alle beschaafde landen van Europa zendt hij zijn gezanten met de aflaten.

Alle zonde, hoe groot ook, kan vergeven worden,

berouw is overbodig, levenden en gestorvenen kunnen door geld gered worden.

Voor kerkroof en meeneed betaalt men 9 ducaten, voor een moord 8 ducaten. Zelfs voor misdaden die men nog begaan zal, kan men al aflaten krijgen.

Toch zijn er verscheidene menschen, die den Bijbel gelezen hebben, die het nu wel wat vreemd vinden, dat men de zonden kan vergeven door geld; God alleen kan onze zonden vergeven, als wij maar tot Hem gaan met een berouwvol hart. En bij Hem krijgt men vergeving om niet.

Men heeft gezien, hoe sommige monniken het geld van den aflaat in de herbergen verbrasten.

Luther waarschuwt de menschen tegen de aflaat-kramers. Een van hen verneemt dit en zegt:

„Ik zal dien dommen monnik, dien Luther bij den paus aanklagen“, ja hij richt al vast een brandstapel voor Luther op.

Maar Luther lacht er om, hij is voor geen klein geruchtje vervaard: „zoo God wil“ zegt hij, „zal ik een gat in de trom slaan.“

Luther kan niet zwijgen, hij moet het vonnis over den aflaat en uiterlijke boetedoening uitspreken.

't Is 31 October 1517. Den volgenden dag is 't Allerheiligen, een groote feestdag, duizenden menschen gaan dan naar de kerk.

Luther heeft het op dien 31sten October zeer druk. Heele dagen schrijft hij, van 's morgens vroeg tot 's avonds laat. De ganzenen is voortdurend in bewe-

ging. Hij schrijft een menigte stukjes, Stellingen genaamd op een groot papier.

Eindelijk is de laatste, de 95ste Stelling af. Luther gaat met het papier naar de Slotkapel van Wittenberg en spijkt het onder grooten toeloop van menschen aan de hoofddeur. Het volk leest ze, men schrijft ze af en na eenige dagen kan men ze reeds gedrukt koopen door geheel Duitschland, tot zelfs op de straten van Rome en Jeruzalem.

Iedereen spreekt er over en velen zeggen: „Professor Luther heeft inderdaad gelijk.“

Ieder jaar herdenkt heel de Protestantsche Christenheid hoe Maarten Luther op 31 October 1517 zijn speedig beroemd geworden 95 stellingen spijkerde aan de deur van Wittenberg's Slotkapel.

Terecht heeft men deze moedige daad als den aanvang der gezegende Kerkhervorming beschouwd. Deze Stellingen toch drongen aan op het terugkeeren tot het schoone en eenvoudige Evangelie onzes Heeren en predikte weer: dat een mensch slechts door genade zalig kan worden, geenszins door goede werken.

's Heeren tijd was genaakt om de kerk der martelaren weder op te richten. Er zij licht! . . . en de nevelen van on- en bijgeloof waren geweken, nu Luther in de kracht des Allerhoogsten opstond en gewapend met Gods Woord, zijn Stellingen had aangeplakt, verdedigde en den volke met steeds meerder klem het schriftwoord hooren deed: „De rechtvaardige zal door het geloof leven!“

Toen de paus deze Stellingen las, lachte hij er eerst om, 't zal zoo'n vaart niet loopen denkt de „Heilige Vader", 't is maar een monnikentwistje.

Maar jawel, al gauw verneemt hij, dat al meer en meer menschen er over gaan denken als Luther.

Nu wordt de paus boos. Hij doet Luther in den ban en zendt aan alle bisschoppen der kerk een brief. Zoo'n brief van den paus heet een bul.

In deze banbul staat, dat allen die Luther volgen, verdoemde ketters zijn, dat hun boeken verbrand moeten worden en dat niemand met hen iets te doen mag hebben.

Ook keizer Karel bemoeit zich er mee.

In April 1521 wordt Luther gedagvaard op den Rijksdag te Worms, een stadje — vèr in Duitschland.

De Rijksdag is een groote vergadering, waar de Keizer, een menigte vorsten, hertogen, graven, bisschoppen en andere hooggeplaatste personen komen.

Men dwingt Luther om zijn dwaling te erkennen, hij weigert, hij zou getrouw blijven aan de zaak, hem door God toevertrouwd; zijn leer wordt op den Rijksdag veroordeeld en kort daarop vaardigde Karel, in al zijn Staten dus ook in de Nederlanden, een plakkaat uit, waarbij allen, die de geschriften van Luther lazen of tegen de Roomsche kerk handelden, met kerkelijke en wereldlijke straffen bedreigd werden.

Luther kon, gelijk de apostel Paulus roemen door

Al vielen 50.000 godvruchtigen door het zwaard, de Reformatie ging haren gezegenden gang; al gingen de Christenen ter dood, „blijde en vrijmoediglijk, alsof zij ter bruiloft of tot een heerlijk en blijde feestte zouden gaan, zingende psalmen, lofzangen en geestelijke liedekens". „Het bloed der martelaren, werd opnieuw het zaad der kerk."

In spijt van de keizerlijke bloedplakaten en terechtstellingen zou de Hervorming meer en meer veld winnen.

Velen, die vroeger vijanden waren, werden nu vrienden van het Evangelie. Roomsche kerk en overheid zagen niet in, dat zij tegen God in het strijdperk waren getreden. Zij zagen maar niet in, dat de waarheid aan de zijde der martelaren was en niet anders zijn kon. Het was voor hen Gods vinger, dat bij het toenemen hunner strenge plakaten het aantal Hervormden al grooter werd, en een groote schare het heerschend geloof ontrouw werd. Doch de vingerwijzing Gods was te vergeefs. Zij zagen niet dat het de Geest Gods was, die werkte en dat men hen niet vreesde, omdat men Jezus Christus in onverderfelijkheid liefhad.

En in menige kerk, aan welke deuren men vroeger den banbul tegen Luther had aangeslagen, vond nu de evangelische godsdienstoeffening plaats, en het volk kwam daar om naar de vermaning en den troost van Gods Woord te hooren, dien Hij in Zijn Woord heeft aangewezen.

het geloof en zich vasthield aan den Rots der Eeuwen, als ziende den Onzienlijke! Luther had den geloofs-moed ontvangen om voor de grooten der aarde trouw vast te houden aan het Boek, dat sprak „tot een wet en tot een getuigenis," toen hij daar op den Rijksdag te Worms de gedenkwaardige woorden uitsprak: „Hier sta ik, ik kan niet anders, God helpe mij, Amen!"

Men probeerde Luther te dooden, maar dat lukte niet, nu koelde men zijn wreedheid aan anderen, die door Luther's leer, tot de kennis der waarheid gekomen waren.

Ook hier ten lande vond de Reformatie een wel toebereiden akker. Het volk was er afkeerig van allen gewetensdwang. Geleerde en beroemde mannen, zelfs de vriend van pausen en monniken, de humanist Erasmus, waren opgetreden, om op het noodzakelijke van hervormingen te wijzen. Toen nu Luther in 1517 den aflaathandel veroordeelde, was ook hier de lont in het kruit geworpen en spoedig daarna predikten zijn volgelingen de Reformatie in de Nederlanden. In 1521 werd het Edict van Worms tegen haar gericht en op den 1sten Juli 1523 werden te Brussel twee Augustijner monniken: Hendrik Voes en Johannes van Essen openlijk verbrand.

„De jammereeuw brak vreeslijk aan;
De gruwlen hadden maat noch grens!
De mensch, als rechter opgestaan,
Deed uitspraak tusschen God en mensch."

Jan de Bakker.

HOOFDSTUK IV.

IN DE WOERDENSCHÉ PASTORIE.

Het is een heerlijke dag vol lentevreugd, in het begin van de maand Juni 1523.

De zon had zich door de nevelen baan gebroken en spreidde hare stralen wijd en zijd uit over de bosschen, velden en akkers van Zuid-Holland.

't Is Zaterdag, voorbereidingsdag voor Pinksteren.

De natuur is in haar volsten, haar rijksten tooi gehuld. Boomen en bloemen zijn vol leven en geur en de vogelen laten hun vroolijk loflied hooren.

Alles doet zien, dat het zomer wordt en alles roept u toe: „Ontwaakt, gij die slaapt en staat op uit de dooñ!" En daarbij, morgen is het feest van de uitstorting des Heiligen Geestes.

De pastoor van Woerden, in wien we Jan de Bakker herkennen, zit voor het geopende venster van zijn studeervertrek.

De zoele lentelucht stroomt in de kamer. En toch, hoewel de natuur uit haar winterslaap ontwaakt, het winterkoren zijn blaadjes ontplooit, de grashalm-pjes omhoog schieten, de sappen uit de boomen als met geweld opwaarts stijgen tot in de bovenste twijgen en takjes, om aan de nog dicht besloten

36

knoppen leven en kracht ter ontwikkeling te schenken, tusschen het kreupelhout het viooltje haar bescheiden bloempjes uitspreidde om de zon te begroeten, en de vogels van blijdschap hun hoogste lied uitjubelden, heeft Jan de Bakker geen oog voor het schoone, dat hem omringt. Hij leest in een boek, maar het lezen schijnt hem niet te bekoren.

Eindelijk sluit hij het boek, leunt met zijn linkerarm op zijn armstoel en verdiept zich in stille mijmeringen.

Hij weet zeer goed, dat de vijanden van het evangelie het hem niet kunnen vergeven, dat hij zijne gemeente onderwijst naar de Heilige Schrift.

Was het voor de maatschappij een onrustige tijd, ook voor zijn persoonlijk leven was het een moeilijk tijdperk.

Zijn gedachten gaan terug, nu acht jaren geleden, hoe hij door zijn vader van de Sint-Hiëronymusschool te Utrecht was afgehaald omdat hij de leer van Luther omhelsde.

Toen moest hij in Woerden met zijn vader de betrekking van koster vervullen.

Maar al dacht zijn vader, dat hij hier zijn ketterische denkbeelden zou vergeten, dan bedroog hij zich deerlijk.

Bij alle gelegenheden, had hij zijn medeburgers den lof van het al meer en meer helder schijnende Evangelie verkondigd en vele zondaars tot Christus gebracht.

Hij verdiept zich in stille mijmeringen.

38

Al spoedig was hij naar de universiteit te Leuven gezonden, om zijn verstand nog meer te verrijken. De geleerde Desiderius Erasmus was daar werkzaam en daar vader Dirksz. dien professor goed kende, omdat zij in hunne jeugd op éene school gegaan en later samen gewoond hadden, beval Dirksz. zijn zoon in de hoede van Erasmus aan.

De hoogleeraren stonden verbaasd over zooveel kennis en vaardigheid en in korten tijd nam hij nog meer in kennis toe.

Doch al spoedig moest hij zijn studiën aan Leuven's universiteit vaarwel zeggen want Jan's vader zag meer op het voordeel, dat hij door zijn zoon behalen kon, dan op diens studiën.

Nu overleedde hij bij zichzelf, hoe hij het best van zijn zoon partij kon trekken. Spoedig was zijn besluit genomen, hij zond zijn zoon wederom naar Utrecht, maar nu om daar als priester gewijd te worden. De jongeling werd gedwongen, zich naar den wil zijns vaders te schikken, om het geestelijk kleed aan te trekken en de gevoelens van Luther af te zweren.

Korten tijd daarna deed hij dit ook, tenminste voorzoover de Christelijke eenvoudigheid geen secen kende.

Al spoedig werd hij tot pastoor van Sint-Jacobs-woude benoemd.

Maar deze levenswijze beviel Jan in 't geheel niet en bij herhaling betuigde hij, dat hij alleen tot den

39

priesterlijken stand was toegetreten, omdat zijn vader het zoo graag wilde en om nu, evenals vroeger zich, toe te leggen op de bestudeering van den catechismus.

Dit gerucht verspreidde zich al spoedig en nu werd Jan gedagvaard om zich voor het college van priesters, die te Utrecht zetelden, te zuiveren van de aanklachten, die tegen hem waren ingebracht.

Maar hij weigert te verschijnen voor een vergadering van menschen, die tegen hem samenspannen om hem te verderven.

Men deelt dit aan het Hof van Holland mede en aangezien deze aanklagers daar geloof vonden, werd hij met één zijner ambtsbroeders door den gouverneur van het kasteel te Woerden gevangen genomen en op het Bisschopshof te Utrecht gevangen gezet.

Zij hadden daar omstreeks een maand gezeten toen Jan's vriend door eene besmettelijke ziekte werd aangeast.

De vijanden beschuldigden hen niet meer van ketterij, zij vreesden de burgerij en nu één der gevangenen ziek was, werd Jan de Bakker uit de gevangenis ontslagen, onder belofte zijnerzijds, dat hij zich te allen tijde zal onderwerpen aan de besluiten der overheid. De Utrechtsche geestelijkheid was wrevelig, dat deze prooi haar ontsnapt was; maar zij wisten door scherpe bedreigingen het zoo ver te brengen, dat aan beiden het verblijf hier ten lande ontegd werd en zij dus als ballingen in den vreemde

moesten omzwerven. Nu gaan zij naar Wittenberg in Saksen, het brandpunt der Hervorming.

Daar leerden zij dat niet de Kerk ons zalig kan maken, maar dat alleen het bloed van Jezus Christus ons reinigt van alle zonden.

Na drie maanden in het buitenland doorgebracht te hebben, keerden zij weder naar hun vaderland. Toen men in Utrecht vernam dat zij, de aan hen verboden grond weer betreden hadden, riep men hen weder voor het gerecht, teneinde hen van ketterij te zuiveren. En tot slot werd hun bevolen, dat zij naar Rome zouden reizen en gedurende drie jaren buiten hun geboortegrond zouden blijven.

Noch aan het een, noch aan het ander gaven zij gehoor.

Naar Rome, naar den zetel van het Pausdom, het broeinest van bijgeloof en vormendienst, waar nog steeds vandaar uit de verfoeilijkste dwalingen als goddelijke waarheid aan de menschheid voorgehouden en, als voor allen onmisbaar ter zaligheid, instemming geëischt met leerstukken, die zelfs niet meer christelijk genoemd mogen worden? Dat nooit!

Had Luther niet den vurig gekoesterden wensch vervuld gezien, om de „eeuwige stad” te zien?

Heeft hij er niet geruimen tijd vertoefd, met groote verwachtingen en met een open oog en oor voor al wat lieflijk is?

Het Rome, dat Luther in 1511 aanschouwde was het Rome van paus Julius II, van Bramante, Ra-

phaël en Michel-Angelo; het Rome, waar de kunst, gedragen door de edelste en meest verhevene gedachten, in een verwonderlijk snelle vlucht zich tot nog ongekende hoogte verheven had, waar alles dienstbaar was en allen medewerkten aan de verheerlijking van de, toen voor het uitwendige nog onverdeelde kerk en den machtigen opvolger van Petrus. Juist Luther zag Rome in één zijner glansperiodes als brandpunt van beschaving, schoonheidszin en verstandelijke ontwikkeling.

De aanstaande Hervormer is teruggekeerd van zijn reis en geeft aan de heilige verontwaardiging, die hem vervult, op zijne eigenaardige, kernachtige wijze lucht met een: „hoe dichter bij Rome, des te dichter bij de hel”.

Luther, die toen nog onder den last zijner zonden vreesde te zullen bezwijken, had zelf ervaren, dat er in Rome, een hel, een zich-van-God-verlaten-gevoelen bestaat, hij doet de ontzettende ontdekking, dat de vorst der duisternis juist te Rome zijn trouwste onderdanen heeft, dat juist te Rome een geest van lichtzinnigheid en spotzucht heerscht, die getuigt van volstrekte onontvankelijkheid voor het leven uit God; kortom, dat Rome een hel is.

Geen stap had Jan de Bakker buiten zijn geboortestadje Woerden gedaan en volbracht niets, van wat hem gelast is.

Nu kende de woede van zijn tegenstanders geen grenzen, zij worden zoo op hem vertoornd, dat men

hem zou dooden, zoodra hij zich in hun gebied vertoonde.

Aan een Overste der Woerdensche ruitery werd opgedragen, zulk één aan de Kerk ongehoorzame zoon gevangen te nemen en binnen de stad Utrecht te brengen.

Maar Jan de Bakker zorgt wel zich buiten het gebied van Utrecht op te houden, ondertusschen doorreisde hij geheel Holland en versterkte voortdurend door zijn prediking de gemeenten onder 't kruis, die ondanks de scherpe plakaten toch in 't verborgene samenkwamen, om door Gods Woord gesticht te worden.

Te Delft bezocht hij met de grootste bereidwilligheid twee heeren, die, omdat zij zich tegen het monnikenleven verklaard hadden, gevangen zaten en hij gaf hun door zijn toespraken een groot bewijs van godzaligheid. Maar al wat hij leerde, zou hij ook door daden bewijzen. Hij trad ofschoon hij nog tot den priesterlijken stand behoorde, in 't huwelijk.

Dit was door de Roomsche kerk verboden, haar geestelijken mogen niet huwen.

Paus Gregorius den Grooten had in 1073 een besluit genomen, waarin hij den geestelijken het huwelijk verbood, teneinde hen van alle huiselijke en burgerlijke banden vrij te maken, zoodat zij alleen voor de Kerk zullen leven. Maar Jan heeft getoond, dat hij Gods Woord boven het gebod van den paus stelde, want de Heilige Schrift zegt: „Het is niet goed

dat de mensch alleen zij”, ook het Nieuwe Testament bevat geen verbod van het huwelijk, zelfs waren sommige apostelen gehuwd.

De pastoor gaf in zijn huwelijk aan iedereen het voorbeeld van een recht gelukkig en waarlijk Christelijk gezin, waarin zij zich samen verheugden in dienst van God.

De rechters hebben nu een goede gelegenheid om hem van ketterij te beschuldigen, want zij zouden hem daarover niet ongestraft laten.

Na zijn huwelijk bediende hij de Mis niet meer, verliet den geestelijken stand en liet de kruin van zijn hoofd niet meer scheren.

Hij deed allerlei arbeid, dan bakte hij brood, dan weder verrichtte hij graafwerk, op een anderen tijd arbeidde hij weer op 't veld, al naar men hem noodig had; zoo verdiende hij zijn brood. Maar dat houdt hij niet lang vol. Zijn er niet predikers, die, waar zij ook komen, de bazuin des Evangelies laten klinken? En zou hij nu, het licht hem geschonken, onder een korenmaat verbergen? Dit kan hij niet. Hij gaat prediken en nu blijkt het, dat het zaad vroeger door hem te Woerden uitgestrooid, niet alleen op steenachtige plaatsen gevallen is. Menigeen aldaar en uit den omtrek, die hem liefheeft, zet zijn huis voor hem open, om de woorden des levens te hooren verkondigen. 't Gebeurt wel eens, dat huis of schuur te klein is om de belangstellenden te bevatten, maar dan gaat hij met hen naar 't vlakke veld.

Hij had zich met zijn geheele hart aan den Evangeliedienst gewijd. Zijn predikaties, die recht Evangelisch, met vuur en warmte werden voorgedragen, hadden ook in zijn vaderstad den weg voor de Hervorming gebaad en dagelijks meer zielen, door den troost des Goddelijken Woords verkwikt, voor het Evangelie gewonnen.

Luther had de Roomsche kerk in haar hartader aangetast en al meer en meer waren de oogen van het volk opengegaan als hij de Stellingen van die Kerk met den Bijbel vergeleek; nu kon het niet anders of het wantrouwen in het onfeilbaar gezag der Kerk nam toe. Nu zocht de paus, zijn Kerk, die reeds aan het dalen was, door nieuwe aflaten, staande te houden.

Deze aflaten werden nu niet meer, zooals vroeger verkocht, maar aan de geloovigen uitgereikt, zooals de aflaatkramer predikte:

„Elk, die op de gewone tijden de Mis blijft bijwonen, bied ik volle vergiffenis van zonden aan.”

Toen deze aflaten ook in het stadje Woerden kwamen, verzette Jan de Bakker zich uit alle macht daartegen.

De overleggingen des satans, zij waren hem bekend en spoedig zag hij ook de bedoelingen en bedreigingen van den Antichrist in. Hij begaf zich naar zijn biechtkamer en, o groote God! hoe ontdekt hij het bedrog van de aflaten. Nu met alle macht daartegen opgekomen en velen tegen dezen koophandel

te stemmen, om hen voor het bedrog dezer aflaten te bewaren.

De priesters der Roomsche kerk nemen van hen, die bij hun ter biecht komen geld aan, maar Jan de Bakker niet.

Hij predikte aan ieder de beginselen der godsvrucht en den Christelijken godsdienst, de zwakke geloovigen in Christus versterkte hij en schonk de geschokte gewetens rust door de verkondiging van het eeuwig Evangelie „vrede door het bloed des Kruises.”

Tengevolge daarvan liepen vele burgers tot Jan de Bakker, waardoor de inkomsten van den priester, van den dienaar van Rome, zeer verminderden. Deze werd daarover kwaad en wendde zich bij herhaling tot het stadsbestuur met het verzoek, om Jan de Bakker, die de Mis, de sacramenten, kortom alles wat in de Roomsche kerk geërbiedigd wordt, verachtte, uit de Kerk te weren. Want Jan houdt zich aan het zuivere en onvervalsche Woord van God en predikt alleen dat Woord zonder bijvoeging van menselijke en kerkelijke instellingen.

Had hij niet lang genoeg zijn heil gezocht in vormen en beeldendienst, voor het goddelijk licht hem bestraalde?

Van verschillende zijden werd hij verzocht, het door hem begonnen werk niet te staken, maar nog meer bij te dragen door zijn prediking. Overal heeft zijn stem weerklonken, van Noord tot Zuid, ter eere

Gods tot opbouw der Protestantsche gedachte, tot verheerlijking der Kerke Christi.

Nog éénmaal had hij de Mis bediend en de kruin zijns hoofds geschoren, hij zag meer op de liefde en de omstandigheden van den tijd, waarin hij leefde, dan aan verkeerde gewoonten toe te geven.

De dienstmaagd van den priester verscheen in de deur.

Dit was de laatste en vierde Mis, die hij als priester in 3 jaren tijds had opgedragen, nooit zou hij meer het teeken van het Misoffer voor zijn gemeente omhoog houden.

Dit alles overdacht Jan de Bakker, maar wordt weldra in zijn overpeinzingen gestoord, daar in de gang die naar zijn studeervertrek leidt, voetstapgehoord worden, van iemand die met spoed nadert.

De deur wordt geopend en de dienstmaagd van den priester verscheen in de deur, met de boodschap dat er op het bankje onder het wijfvent iemand zat, die den pastoor dringend wou spreken.

De priester staat op, sluit het kruisraam en sloot het boek, dat nog op tafel lag, in een lade van zijn schrijftafel en volgt de dienstmaagd, die intusschen den vreemdeling in pastoor's bidvertrek had gelaten.

HOOFDSTUK V.

EEN BEZOEK AAN DE VOORPOORT TE 'S-GRAVENHAGE.

Het is Zondag en een klare, schoone zomerdag van het jaar 1525.

Frisch en vol gloed is reeds 't spel der zon in de straten van het vriendelijk 's-Gravenhage, alleen de Gevangenpoort wierp een donkere schaduw op het zonnige landschap.

Wij kloppen aan de zware, met een koper slot en ijzeren lofwerk versierde deur der Voorpoort en de cipier stelt ons in de gelegenheid, om een oude bekende te gaan bezoeken. Het gaat door kronkelende nauwe gangen, weer gaat het smalle steenen trappen af — toen knarste een grendel en werd een zware sleutel in het slot gestoken.

Langzaam draait de deur op haar roestige hengsels en met een slag dreunt zij weer toe. Wanneer onze oogen een weinig aan het halfdonker gewend zijn, zien we daar, op een kleine, houten bank, een man zitten. Dien man kennen we.

Het is Jan de Bakker, de gewezen pastoor van Woerden.

Nu vraagt ge wellicht, hoe is hij in dit akelig vertrek gekomen met ramen, voorzien van ijzeren staven?

Ik zal het U zeggen.

Zooals ge weet had de Roomsche priester van Woerden, Jan de Bakker aangeklaagd bij de overheid, daar hij zijn gemeente had zoeken te leiden tot het kennen en volgen van den Bijbel en later in de volle overtuiging dat de Kerk, de Kerk van Christus niet meer was, haar verlaten had.

Spoedig daarna was de oude priester gestorven en nu veroorzaakte de nieuwe geestelijke, die den overledene opgevolgd was, een nieuwe scène.

Jan de Bakker werd namelijk voor het stadsbestuur geroepen en bevolen zijn zaak te verantwoorden, daar hij is blijven volharden in het prediken van het zuivere Woord van God.

Hem werden vele vragen over de verschillende deelen der Roomsche eeredienst gedaan, maar hij heeft onbeschoornd op al hun vragen geantwoord. Met een spreuk heeft hij hun het zwijgen opgelegd en betuigt, dat hij in hunne Kerk geen vrede kon vinden, omdat zij den menschen het Woord Gods onthoudt en hen met allerlei fabelen en overleveringen verzadigt.

En wat leert de Kerk? Dat men door goede werken kan gerechtvaardigd worden! en daarom had hij de Kerk van Rome vaarwel gezegd en was tot de Hervorming overgegaan. Dat gebiedt God.

Daarna had Jan eenige priesters ten getale van drie te samen geroepen, die over zijn huwelijk zouden oordeelen;

Onder dezen was er een, die, eer men tot het onderzoek overging, de handelingen van den dienaar Gods bespottte en hem vroeg op wiens order hij in een vrije stad zulk een oproer verwekte.

Men kon niet tot overeenstemming komen en de vergadering werd opgeheven.

Den volgenden dag ontving deze lasteraar van het stedelijk bestuur van Woerden een schriftelijk bewijs van het gebeurde en hij bracht alles, zoo hatelijk als hij slechts kon, aan het Hof van Vrouwe Margretha over. Op haar bevel werd Jan de Bakker gevangen genomen en naar 's Gravenhage overgebracht, onder geleide van vier gerechtsdienaars. Op deze reis had hij nu en dan een schitterende gelegenheid gehad om te ontvluchten, maar hij wilde niet, met vreugde trad hij de Voorpoort binnen; want die zal hem immers tot zijn Heiland voeren?

Verschiedene aandoeningen hadden hem vandaag bestormd.

Het luiden der kerkklokken had ook in zijn cel weerklonken en hoe menigmaal had dat geluid hem uitgenoodigd de menigte te volgen in het bedehuis, hoevele jaren lang had hij, met zijn gemeente zijn heil gezocht in vormen en beelddienst, voor het den Almachtige behaagd had hem, onwaardige dienst-knecht in des Heeren wijngaard, met het volle licht zijner genade en kennis te bestralen.

Hij voelde het, hij mocht in den kerker Zijn lieflijke nabijheid ondervinden.

Jan de Bakker.

4

Toch dacht hij met smart terug, aan de kudde door hem te Woerden achtergelaten, hij had zoo gaarne nog jaren lang hun het eeuwig Evangelie willen verkondigen.

Helaas, de vijanden van het licht hadden het hem niet gegund, om aan het heil dier arme, verdwaalde, meerendeels nog onkundige zielen te arbeiden en zijn hart werd met innerlijke ontferming bewogen over de schapen, vroeger aan zijn hoede toevertrouwd.

Maar hij berustte in den wil Gods, die hem waardig gekeurd had zijn lichaam te stellen, tot het martelaarschap Christi, toch wordt zijn hart met droefenis vervuld over de donkerheid, waarin de Kerk van Rome verkeerde. Toch zou hij zijn tijd niet ledig doorbrengen. Nu hij het Evangelie niet meer in het openbaar kon verkondigen, liet hij niet na zijn medegevangenen bekend te maken met de blijde boodschap: Jezus Christus is in de wereld gekomen om te zoeken en zalig te maken, dat verloren was.

Want Jan de Bakker zat niet alleen. Zijn donkere cel, waarin een flauw schemerlicht heerschte, deelde hij met tien booswichten, het uitvaagsel der maatschappij, in wier midden hij nederzat, alsof hij de hoofdman dier lieden was.

Jan bezat een grondige en uitgebreide schriftkennis, dit kwam nu te pas, want een Bijbel had hij niet, die was hem dadelijk bij de intrede in de gevangenis ontnomen.

Met lijdzaamheid en godsvrucht, predikte hij onder

deze menschen het allerheiligst geloof, teneinde hun verhard gemoed tot kennis van God en van het heilig Evangelie te brengen, en tot verachting van den dood, dien een groot deel naar hunne verdiensten hebben ondergaan, te bewegen.

God zegende zijn arbeid, velen betuigden openlijk

Met lijdzaamheid en godsvrucht predikte hij onder deze menschen het allerheiligst geloof.

dat zij in ieder opzicht wenschten, om met zulk een vroom man te mogen sterven. Jan de Bakker gevoelde het, dat de groote Koning zijner Kerk in hun midden was, want: „waar twee of drie vergaderd zijn in mijnen Naam, daar ben Ik in 't midden van hen.”

Jezus vervulde hun cel met licht en vrolijkheid en meermalen hieven zij een loflied aan ter eere Gods, zoodat hun gezang buiten door het volk gehoord werd.

HOOFDSTUK VI.

DE DAG DER KRONING.

't Is enkele weken later.

Jan de Bakker zit nog altijd in den kerker, hij heeft zijn geloof nog niet verzegeld met zijn bloed; zijn ziel juicht nog niet in het koor der martelaren.

Hij heeft menigmaal een priester op bezoek gehad, die hem tracht over te halen, de leer der waarheid te verloochenen, dan weer moest hij voor de rechters verschijnen, die ook willen, dat hij ontrouw zal worden aan de zaak des Heeren.

Maar Jan de Bakker blijft standvastig. Hij vindt zijn sterkte in het woord zijns Heilands: „Zijt getrouw tot den dood en Ik zal u geven de kroon des levens.”

De rechters hadden veel gevraagd, maar Jan heeft op al hunne vragen met vrijmoedigheid geantwoord.

Men had gevraagd hoe of hij over het Misoffer dacht, maar Jan had gezegd dat de Roomsche Kerk in het Misoffer Christus kruisoffer verloochent en dat het kruisoffer een waarachtig offer is, door de oneindige verdiensten van Jezus Christus genoegzaam en toereikend voor de zaligheid van alle menschen. Daarom verwerpen de Protestanten de Mis

omdat zij een herhaalde, onbloedige offerande van Christus in strijd achten met de woorden des Bijbels.

Kortom, hij sprak zoo flink zijn meening uit, dat het, volgens de rechters een afval was van de Roomsche kerk, waarvoor geen genezing te denken is.

De rechters waren kwaad, zij hadden gedacht hem te bekeeren, maar integendeel, voor hem hadden de geschriften van de kerkvaders en de besluiten der Roomsche conciliën geen waarde. De halsstarrige ketter was bij zijn dwaling gebleven, hij beriep zich alleen op de Schrift.

Jan de Bakker heeft geantwoord, dat hij gelooft aan „één heilige, algemeene Christelijke Kerk” maar niet aan een Roomsche, met den paus van Rome aan het hoofd, welke Kerk de verrotting nabij is . . .

* * *

Het is in den avond van den roden September 1525.

Om 10 uur wordt Jan de Bakker door den cipier uit zijn kerker gebracht, onder den schijn van met zijn vrouw, die beneden in 't voorportaal stond, te zullen mogen spreken.

Maar de vijanden van het Evangelie bedrogen hem, want men bracht hem niet bij zijn vrouw, maar in een donkere cel, ver onder den grond, zoodat zelfs gedurende enkele dagen niemand hem be-

zoeken mocht. Zijn voeten werden in den stok geklemd. Door deze wijze van gevangenschap gaf men genoeg te kennen, dat hij tot den marteldood veroordeeld was.

Daar zat nu Jan de Bakker gedurende vier dagen met de voeten in den stok geklemd. Voor de laatste maal wordt zijn geloof op de proef gesteld. Men dwingt hem zijn dwalingen te herroepen en weer terug te keeren in de schoot der „alleenzaligmakende Moederkerk.”

Maar dat zal niet gebeuren, want Jan had tot Jehova gebeden, dat Hij hem getrouw mocht maken tot in den dood en dat Hij hem woorden mocht geven om de leugen te weerstaan en om den nooit volprezen heiligen naam Jezus groot te maken.

Jan was goed bekend met de wijze, waarop de godgeleerden van zijn tijd hun gedachten verdedigden en daarenboven had Jan een groote en uitgebreide schriftkennis, zoodat hij zijn zaak goed verdedigd had.

Als een bijzondere gunst had men toegestaan, dat de vader en de vrouw van Jan de Bakker hun zoon en man mochten bezoeken. Zij spreken veel met elkaar, maar ook tegen de mede-gevangenen over den Heere Jezus en over de martelaren, die reeds in den schoonen hemel zijn. Naast Jan staat zijn vrouw en daar op den grond zit zijn oude, grijze vader.

De oude man zag, dat zijn zoon standvastig bleef in zijn geloof en dat hij zijn huwelijk wilde handhaven met zijn bloed.

„Zijt welgemoed,” zoo spreekt de oude man, die zelf een rank is van den wijnstok Jezus Christus en hem aanspoort getrouw te blijven, ofschoon zijn vaderhart verscheurd werd, „ik ben, naar 't voorbeeld van Abraham, bereid, mijn zeer lieven zoon, die nooit tegen mij misdaan heeft, op te offeren.”

„Kostelijk is in de oogen des Heeren de dood Zijner gunstgenooten,” zegt de vrouw van Jan de Bakker.

Daarop nemen zij afscheid van elkander.

's Avonds wordt hem zijn vonnis voorgelezen. Hij hoort dit met gelatenheid aan, hij is er op voorbereid, de aankondiging verschrikt hem niet.

Als verdoemde voor God en als strafwaardige voor de wereld is hij tot den brandstapel veroordeeld. Na eenigen tijd geslapen te hebben bracht hij den nacht verder door met heilige overdenkingen. Hij had zich van alle banden des vleesches losgemaakt en met de wereld afgedaan; hij genoot reeds den voorsmaak van het Hemelsch-Jeruzalem.

* * *

De morgen van den 15den September 1525, het feest der inquisiteuren, is aangebroken. Maar toch ook niet voor hen alleen. De verslagenheid onder de hervormden is wel groot, maar één geloovige zal ook feest vieren. Feest daar boven; want deze dag zal hem een hemelvaartsdag wezen.

56

De straten waren reeds met een menigte volks bezet. Van alle kanten kwamen de menschen, van allerlei rang en stand.

Voor het Prinsenhof was een hooge stellage opgericht: in 't midden daarvan was een kansel opgericht en voor den preekstoel stonden stoelen, met fluweel bekleed, waarop straks de leden van het Hof van Holland, de inquisiteuren, de heeren van het onderzoek en de geestelijkheid zouden plaats nemen.

De menigte groeit steeds aan, op vele plaatsen verdringt men zich.

De groote klok van de Sint-Jacobskerk heeft nauwelijks 10 uren geslagen, of de zware luiklok begint te beieren en weldra wordt dit beantwoord door alle kapel- en kloosterklokjes der stad.

De menschenmassa komt in beweging.

De opengeschoven vensters van de omliggende huizen worden door toeschouwers bezet. Nog weinige oogenblikken en daar komt de lang verbeide stoet aan.

De trein gaat langzaam voorwaarts. De leden van het Hof van Holland in hunne lange, zwarte tabbaarden vooraan, de priesters in hun, met gouddraad gestikt kleed daarachter.

In gespannen verwachting ziet elk uit naar de hellebaardiërs, die het slachtoffer zullen omringen. Boven de menigte uit schitteren hun flikkerende hellebaarden, in het glanzende zonlicht.

Jan de Bakker is de Voorpoort uitgetreden. Zijn gelaat teekent heilige blijdschap, want het is heden

57

voor hem de laatste schrede naar het Nieuwe Jeruzalem.

Met vaste schreden gaat hij voort. In de voorste rijen der steeds meer opdringende menigte herkent hij menigeen, met wien hij vroeger omgegaan heeft; men groet hem.

Eindelijk is men de stellage genaderd.

De dienaren der wraak nemen hun plaatsen in, terwijl ook Jan de Bakker de stelling beklimt.

Een Franciscaner monnik uit Leiden, een man, die blind is, zoowel naar ziel, als naar lichaam, beklimt den kansel.

Hij spreekt over de woorden: „Opdat het lichaam der zonde te niet gedaan wordt,” en houdt daarover een lange, lange redevoering tot de omstanders, waarin hij alle ketters vervloekt. Eindelijk zegt hij: „amen.”

Jan de Bakker, die zich met moeite onder deze goddelooze en domme preek heeft weten te bedwingen, keert zich tot de toeschouwers en zegt: „Ziet, mijn lieve broeders, met welk een geweld de Antichrist zijn Rijk zoekt staande te houden.” Nog meer wil hij zeggen, doch dit laten de werkers der ongerechtigheid niet toe. Een van hen, de gerechtsdienaar Klaas van Damme, trok hem terug en dreigde hem, dat, wanneer hij niet zweeg, men hem met een stuk hout den mond zou snoeren.

Vele omstanders zijn bewogen; doch Jan de Bakker is gehoorzaam als een lam, dat ter slachting bereid is en zwijgt stil.

58

Voor dat hij verbrand wordt, moet hij nog eerst volgens de Roomsche kerk, plechtig ontwijd worden.

Men brengt het prachtige misgewaad, waarvan hij vroeger afscheid genomen heeft, bedienende zijn hem behulpzaam met het aankleeden, en weldra staat hij gereed om, gelijk vroeger de Mis te bedienen; aan kleeding en versierselen ontbreekt er niets.

Een bediende van den bisschop, Jacob Ridderus, een Dominicaan, neemt plaats op een kleine verhevenheid, omgeven door drie abten, in groot ornaat, een staf in de hand en den mijter op het hoofd.

Met een vrij gemaakte bedaardheid en deftigheid snijdt hij hem eerst een weinig haar van het hoofd; vervolgens neemt hij een zilveren mesje en schraapt hem hoofd en vingertoppen een weinig, als onwaardig priester, die de Mis ontheiligd had en om hem van de heilige olie te ontdoen, waarmee hij bij zijn wijding was gezalfd.

Daarna trok bisschop's dienaar hem de priesterkleeding uit en sprak tot hem in 't latijn een vervloeking uit.

Zoo wordt Jan de Bakker ontwijd.

Toen de ontwijding afgeloopen was, trok men hem een geel, doch kort kleed aan.

Jan sprak tot de geestelijkheid:

Dit kleed zal tot een bespottung zijn met Christus, maar met dit wereldlijk kleed ben ik veel beter Christen, dan met het kleed van zoeven.

59

Op zijn hoofd plaatste men ook een gelen hoed met oorlappen.

De secretaris las zijn doodvonnis voor, hetwelk hij met een opgehelderd gelaat aanhoorde.

En nu naar den brandstapel! Daar gaat de veroordeelde met zijn bespottelijk kleed aan en dien leelijken hoed op 't hoofd. Maar daar geeft Jan niets om.

Had niet den Heiland, een veel zwaarder en scherper kroon gedragen, op zijn heilig hoofd!

Die doornenkroon had Jezus gedragen ook voor hem. En waarom zou Jan de Bakker niet deze, veel lichtere kroon dragen tot spot, om Zijn Naam en waarheid. Men moet de gevangenis voorbij. Jan bemerkt zijn vrienden daarachter de traliën.

„Ziet, zeer lieve broeders,” roept hij hun toe, „ik heb mijn voet gezet op den dorpel des martelaarschaps. Hebt goeden moed, als sterken helden Jesu Christi, opgewekt door mijn voorbeeld. Verdedigt de Evangelische waarheid tegen alle ongerechtigheid!”

De gevangenen juichen op het hooren dezer woor-

En nu naar den brandstapel!

60

den, zij klappen in de handen en heffen een kerkelijk lied aan, de Ambrosiaansche lofzang, Te Deum laudamus (U, God loven wij).

De broeders, straks mede ter dood gewijd, zingen het lied der verlossing, den psalm der zegepraal, dien hij binnen weinige minuten zal aanheffen voor den troon des Lams met de heiligen.

De vijanden der Kerk van Christus, knersen op de tanden van woede, doch de omstanders juichen en er gaat een openbaar geroep op.

Men is bij de houtmijt aangekomen. Rondom den paal liggen eenige bepekte takkenbossen.

De beul nadert Jan, maakt een kniebuiging en vraagt hem om vergiffenis voor de daad, die hij gaat verrichten; volgens gewoonte van dien tijd.

Eerst hangt men den martelaar een zakje met buskruit op zijn borst. Hij laat het gewillig toe en maakt zelf zijn kleeren los.

Daarna worden zijn handen geboeid en eindelijk wordt hij met een touw aan den paal vastgebonden. De teere gestalte van Jan de Bakker, zij gelijkt op een levend symbool der strijdende Kerke Christi op aarde.

Hoort, daar begint Jan de Bakker te spreken, hij juicht met den apostel Paulus:

„Dood! waar is uw prikkel, he! waar uwe overwinning? De dood is verslonden in de overwinning Christi.”

De inquisiteur, Ruard Tapper, een onmenschen,

61

vermaant hem, eenige oogenblikken voor zijn sterven te biechten.

Zijne belijdenis was daarop: „Ik heb gezondigd en als zondaar ben ik des eeuwigen doods waardig; maar Jezus Christus is mijn Heere en Zaligmaker, op Hem alleen hoop ik, ja vertrouw ik, dat ik een deelgenoot der eeuwige zaligheid zal zijn.”

De houtmijt wordt aangestoken, rook en vlammen stijgen omhoog, als roepen zij om wraak.

Jan de Bakker slaat zijn oogen ten hemel en roept met luider stemme:

„Heere Jezus, vergeef het hun, want zij weten niet wat zij doen.”

't Is, alsof zijne vrienden in de gevangenis het hooren. Zij heffen nogmaals een martelaarslied aan: „O, zalig feest der martelaren!”

„O, Jezus Christus, Zone Gods, gedenk mijner, ontferm U mijner!” Zoo smeekt Jan de Bakker in het midden der vlammen voor zijn vijanden en voor zichzelf.

Daar nadert de beul den brandstapel. Hij draait het touw, waarmede de martelaar aan den paal gebonden is, eenige malen om, en — Jan de Bakker is niet meer. Zoo verwierf op dien 15den September 1525 Jan de Bakker bij de smettelooze lelie zijner zuiverheid nog den glanzenden martelpalm. Zoo offerde hij blijmoedig zijn leven voor het Heilig Geloof en voor den bloei der Kerk in Nederland. Jan de Bakker is tot zijn Verlosser gegaan, hij is

62

heengegaan naar het Hemelsche Jeruzalem, waar hij bekleed werd met lange, witte kleederen en een palmtak hem in de hand gegeven werd, terwijl het lichaam verbrandde.

Zoo stierf de edele martelaar in den bloei des levens, maar ofschoon nog jong in jaren — hij was slechts 27 jaren oud — was hij een grijsaard in het geloof.

Hij had in den Heere geleefd en kon daarom ook met den Heere sterven.

Zijn asch werd verstrooid, in geen graf mag hij rusten van zijn arbeid, maar toch als de morgen der Opstanding aanbreekt, zal hij met een verheerlijkt lichaam opstaan. Hij behoort nu tot de woningen van licht en vrede. Hij blinkt te midden van Heiligen en Gezaligden. Hij staat dag en nacht voor den troon van het Lam Gods en zingt met de duizenden en tienduizenden verlost den lied der overwinning mede, dat aangestemd wordt door goddelijke muziek. Daar wacht de gloriekroon!

Voor zijn aardsch omhulsel mag geen plaatsje worden ingeruimd onder de grauwe zerken der gewide bedehuizen, ook niet op een eenzamen doodenakker, ver van het gedruisch der wereld in de schaduw van hoog struikgewas of onder een voorovergebogen treurwilg, waar slechts het ruischen der takken en het lispelen der bladeren, gehoord wordt en waar alles stemmige kalmte en stillen weemoed ademt.

* * *

63

Dit was een heel oud verhaal.

Het vertelde van veel strijd en zorgen — maar het vertelde ook van een schoone triumphe.

Den 15den September 1525 is die man verbrand. Den 15den September 1925 — dat is 400 jaar later — denken wij nog aan hem.

Wij danken God, dat hij Maarten Luther, den mijnwerkerszoon, den mijnlantaarn in de hand heeft gegeven, om in de diepte van het on- en bijgeloof af te dalen.

Luther heeft een kostbaren Schat, die diep begraven lag onder allerlei menschenleeringen, opgedolven; die Schat — de Bijbel — zal blinken tot in alle eeuwigheid.

God heeft hem daarbij geholpen. Maar in Zijn weg, in Zijn kracht.

Toen op 's-Heeren tijd het oogenblik van Israëls redding naderde, moest het eerst door Egypte verdrukt worden; toen Hij het tot een vrij volk zou maken, moest het eerst de hardste slavernij verduren.

Israël moest eerst ellende op ellende ondervinden, opdat het in die ellende tot God zou roepen.

Die strijd is zeer zwaar en zeer lang geweest.

Honderden, duizenden, die alleen Gods Woord als de waarheid erkenden, hebben als ketters hun leven gelaten op brandstapel en schavot, — maar die strijd, waarvan Luther's moedige daad op den 31sten October 1517 het begin was, is gewonnen.

Nu mag ieder God dienen naar zijn eigen geweten.

Het martelaarschap van het „slachtschaepken Christi”, Jan de Bakker, was een „Imitatio Christi”.

In het pittoresk, zeer oud gebouw stadje Woerden, waar hij geleefd en gewerkt heeft, hangt in de kerkekamer der Luthersche kerk, een op paneel geschilderd portret van hem.

Zie . . . Hij slaat de oogen ten hemel, alsof hij zeggen wil:

. . . „Verwerp de ongoddelijke en oudwijfsche fabelen; en oefen uzelf tot godzaligheid.

„Luistert niet naar wat de menschen zeggen, maar luistert naar Gods eigen stem, die spreekt uit Gods eigen boek, den Bijbel.”

Zie . . . Dat is de weg naar den hemel.

„Ja, aan mijns Heilands zij,
Ben 'k eeuwig thuis,
En gansch van zonden vrij
In 't Vaderhuis.
Na al den aardschen druk
Smaak ik een vol geluk,
Als 'k voor mijn Koning buk,
Voor eeuwig thuis.”